БЕЛАРУСЬ

ШТАДЗЕННАЯ ПОЛІТЫЧНА-ЭКОНАМІЧНАЯ І ЛІТЭРАТУРНАЯ ГАЗЭТА.

ГОД ВЫДАНЬНЯ I.
Падпіска на 1 м-ц: з перасыл. 15 р. без перас. 12 р.
АБВЕСТКІ: на 4-й страніцы прымаюцца на усіх мовах па звычайным цэнам.
Газэта выходзіць штодня, апроч дзен пасьлесьвяточных.
Рэдакцыя і Кантора: Менск, Міцкевічава вул., Беларускі Дом (б. Юбілейны).
Рэдактар прымае ад 12—1 гадз. Кантора адчынена ад 9 да 2 гад. і ад 5 да 7 гад.
Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны.
Аплата прынятых рукапісау залежыць ад рэдакцыі.
Рукапісы назад не выдаюцца.
ЦАНА 1 МАРК

№ 21 (48). Менск, Чацьвер 13 лістапада 1919 г. № 21 (48).

У кузьні.

Зьвініць, зьвініць. Блішчыць,
блішчыць.
То молот бье, іскравіць ен.
І дзьмуць мяхі. Агонь шыпіць.
Бы гулкі гром, кавадлы стогн.
Як бытцам кроу, чырвона сталь.
О, дуж каваль... як дуб, ка-
валь...
Узмахне і раз і два рукой,
Дзяржыць ланцуг перад сабой
І бразь! і бразь! Ен гулка бье
І з ланцугоу нарог куе.

* * *

Вуглі гараць і мігацяць.
Ой, шмат работ! Ой, працы
шмат!
Аж абцугі трашчаць, хрыпяць.
Каваль пяе каваль багат.
Ен не гультай,—чаго чакаць?!
Як трэ' з мячоу сярпы каваць,
Гарматы трэ' хутчэй, хутчэй
На клямкі біць тут для дзьвя-
рэй.
Бо шабля йдзе тут на касу,
Касцом на дзіу і на красу.

* * *

І круць і верць туды, сюды—
Тачыло рве з сярпоу іржу.
Над сьпевау гук і бяз жуды
Выходзь, жняя, гэт—на мяжу!
Працуй, каваль, ад зор да зор!
Шчэ секачу уладзь тапор!
Няма калі у шапку спаць,
Бо трэ' каваць і гартаваць!
Гэй, новы льос да нас ідзець
І новы лад ен нам нясець!..

* * *

Не буралом—ля кузьні сход.
Як на імшу у сьвяточны дзень,
Сьпяшыць, бяжыць, плывець
народ.
Над ім блішчыць з нябес пра-
мень.
Тут для сялян куюць, куюць;
Начэньне ім даюць, даюць.
Бярэ малы, бярэ стары,
Ідуць ад кузьні на шнуры...
Ня можна так стаяць, чакаць,
Бо трэба Край адбудаваць!

Ясакар.

Час настау.

(Ліст селяніна).

Доуга былі мы у паняверцы і ніякіхъ ня мелі правоу. Усюды нам трудна было даступіцца. А цяпер усходзіць і для нас тая раньняя зорка, каторая засьвяціла людзям. Цяпер штоколечы можам убачыць і мы. Скідайма гэтае бяльмо з сваіх вачэй і добра узірнемся ва усе тые справы, што ужо так насьпяюць. Толькі будзьце не санлівые, а прымайце іх у жыцьце свае.

У першай рэчы вазьмецеся за чытаньне газэтъ. Праз іх вы можаце даведацца, што робіцца на усей бацькаушчыне Беларусі. Не шкадуйце на гэта ні часу ні капейкі і не адмауляйцеся. што ня можаце чытаць пабеларуску. Я вам спагадаю, бо дагэтуль насъ ніхто ня вучыу чытаць і пісаць пабеларуску, а толькі мы самі, сваімі уласнымі сіламі дабывалі усе гэта, бо нам было вельмі дауно забаронено ня то вучыцца, але кніжкі друкаваць пабеларуску. Хацелі, каб мы былі расійцамі, а мы і дагэтуль вытрывалі, вернымі сынамі свае Бацькаушчыны асталіся. Хаця многа не дачакала, а пайшло па чужым шляху. Але яны адумаюцца, што зблудзілі з свайго шляху, і вернуцца на сваю дарогу, па каторай ішлі дзяды і прадзеды хадзілі, і будуць памагаць будаваць сваю Бацькаушчыну. Дакідайце хоць па адной цаглінцы да гэтага гмаху, каторы ужо пачау будавацца, каб як колечы яго збудаваць.

А пачаткам гэтага гмаху есьць войско, каторае ужо пачалі набіраць. Мы цяпер хутка пусьцім яго у чын і памажам нашай Бацькаушчыне вызваліцца ад бальшавіцкага мучэньня. Нашы браты просяць нашай помачы на выбауленьне іх з гэтай мэнчарні, которую яны церпяць цяпер.

Вось прыходяць ужо доугіе вечары. Чытайце свае родные газэты, каторых ужо есьць упадастатку, даведаецеся аб усім. Згаварывайцеся у сваю армію, каторая для нас вельмі патрэбна, і мы паможам рэшту вызваліць нашай Бацькаушчыны ад бальшавікоу, каторую яны яшчэ займаюць і не уступаюць дабравольна яе нам. Трэба і нам паказаць сваю сілу, што мы жывем и хочам жыць, як і усе жывуць на гэтым Божым сьвеце, як роуные з роунымі і вольны з вольным.

Янка Макоускі.

З Навадворшычны Менск. павет., Заслаускай воласці.

АПОШНІЕ НАВІНЫ.

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ ПОЛЬСКАГА ГЭНЭРАЛЬНАГА ШТАБУ.

Ад. 10—XI.

Літоуска-Беларускі фронт.

На участку к усходу ад Дзьвінску усіленная артылерыйская чыннасьць. У районе Полацку закончаны карысна для нас пачатые 3 г. м. чыннасьці нашых войск. У районе Бабруйску наша войска сьмелым нападам разьбіла зграмаджываные сілы праціуніка.

Лік палонных павяліччуся на 200 салдат і некольки дзесяткау афіцэрау, а дабыча наша—на 4 арматы і кулеметы.

На рэшце фронту усіленая разьведчая чыннасьць.

Валынскі фронт.

Спакойна.

Час. нам. Начальн. Гэн. Штабу, палкоунік ГАЛЛЕР.

Фармаваньне беларускай арміі.

ВІЛЬНЯ, 12—XI. Фармаваньне беларускай арміі ідзе наперад шыбкімі шагамі. Прыступлено к загатоуцы абмундзіраваньня для салдат і афіцэрау. Вайсковай камісіяй прыняты энэргічные меры к хутчэйшаму пераводу яе у Менск. Глаунакамандуючы палк. Канапацкі завязау адносіны з Гродненскай камэндантурай.

Глауны пункт фармаваньня м. Слонім, дзе будуць стаяць два батальоны, лікам неагранічаные. Там-жа будзе адбывацца абучэньне, абмундзіраваньне і адпраука на фронт. У усіх паветах Беларусі організуюцца спэцыяльные вэрбунковые бюро.

Разгром арміі Юдэніча.

ВЕНА, 10—XI. Армія Юдэніча да рэшты разгромлена. Бальшавікі прасьледуюць астаткі гэтай арміі, занялі Гатчыну і прабіраюцца к Ямбургу і Гдову.

Як паведамляюць з Стакгольму, уся артылерія Юдэніча папала у рукі бальшавікоу, большая часьць яго арміі папала у палон. Пауночна-заходняя армія перестала істнуваць.

Паустане на Украіне.

ЛЬВОУ, 11—XI. Па усей Чарнігаушчыне цяпер падгатауляецца грандыезнае паустаньне селянства проці расійскага чарнасоценнага афіцэрства і памешчыкау. Атрад паустанцау у 5000 чалавек на чале з Ангелам прабіраецца к Бахмачу. Па дарозе к яму прылучаецца тысячы селян.

Арэшт бальшавікоу у Нью-Йорку.

НЬЮ-ЮРК. 11—XI. У Нью-Йорку і аколіцах выкрыта главная кватэра бальшавіцкіх агітатарау. Выкрыта шмат узрыуных знарадау.

Сыбір проці Калчака.

ПАРЫЖ, 10—XI. З Токіо паведамляюць, што неудачы Калчака абьясьняюцца нездавольненем насяленьня сыбірскім урадам.

Немцы і бальшавікі.

ВЕНА, 10—XI. З Адэсы паведамляюць, што пад уплывам экономічнага банкроцтва бальшавіцкі урад зьвярнууся к нямецкаму ураду з просьбай выслаць у савецкую Расію 100 тысяч нямецкіх безработных рабочых, каторым савецкая улада абяцае работу на расійскіх фабрыках.

Перегаворы паміж Эстоніяй і Латвіяй.

ВІЛЬНЯ, 11—XI. З Рэвалю паведамляюць, што латыска-эстонская камісія спыніла сваю працу, дзеля тага што эстонцы вымагаюць Валка і тэрыторыі на 15 верст на поудзен ад яго. Латышы згадзіліся уступіць эстонцам Валк.

Гандаль і прамысловасьць.

Сярод вялікіх задачау, якіе мае перад сабою наша старонка—Беларусь, найвялікшаю трэба лічыць прамысловасьць і гандаль.

Вайна, потым нямецкая окупацыя, нарэшце гарцаваньне бальшавікоу да шчэнту разрушылі прамысловасьць і гандаль (таргоулю) нашага краю. Дзеля гэтага праца мусіць распачацца з пачатку. Трэба знайці новые рынкі і памысьліць добра над тым, які трэба даць кірунак прамысловасьці, каб пабароць конкурэнтау.

Гэтая праца перад усім вымагае спраунай і умелай організацыі. Мусім стварыць моцную супольную акцыю мясцовых сіл. Адна варшауская газэта, маючая павагу у сфэр гандлевых, была зачапіла справу гандлю і прамысловасьці нашага краю і кажа, што хоць паволі і паступова, але прамысловасьць і гандаль нашага краю стане на цьвердую дарогу.

Калі шырокі плян чыннасьці Прамыслова—Гандлевага Аддзелу пры Менскім Окрузе знайдзе сабе падтрыманьне з боку тутэйшых прамыслоуцау і купцоу, то край наш выйдзе з апанаваушай яго разрухі.

Адсутнасьць інформацыі з провінцыі не дае магчымасьці цэнтру орыентавацца у сітуацыі прамысловасьці і гандлю Менскага Округу ці інфармаваць прамыслоуцау аб сапраудным стане экономікі нашага краю.

Цяпер істнуе вольны гандаль, але Аддзел Прамыслова Гандлевы вядзе барацьбу з нясумленными купцамі, каторые штучна падымаюць цэны на рэчы першай патрэбы. Дзеля гэтай мэты зроблены ужо адпаведные крокі і можна спадзявацца, што у блізкім часе цэны на рэчы першай патрэбы спадуць.

Права на прывоз у Менск тавараў адтрымалі толькі тые купцы, каторые маюць гандлевые патэнты ня ніжэй II-й клясы. Гэтае самае зроблено для Бабруйску і Барысава. Там дазволы на правоз тавараў даюць кіроунікі гандлевых спраў, а у паветах—павятовые старасты.

У Менску ужо пушчаны у рух больш за 100 варстатау працы з агульным лікам рабочых каля 2.000 чалавек. Сталі працаваць грабарні, дражджэуні, бравары, чугуналітні і мэханічные заклады, а такжа цэлы рад усялякіх дробных прадпрыемствау.

Наш край дау фабрыкам Лодзі і Беластоку вялікі запас воуны і бавэлны. Энэргічна у нас узяліся за смалярні. Гэты промысл, як шмат іншых, есьць адным з тых, каторымі слыне наш край. Смала, тарпатына і вугальле драулянае знаходзяць вялікі збыт заграніцай. З прычыны высокай вартасьці заграічнай валюты, вываз выжэй памяненых прадуктау заграніцу ня толькі мае быць пажаданым, але вельмі карысным.

Ня меньш важным промыслам для Меншчыны есьць выраб крахмалу, але гэта залежыць ад ураджаю картоплі. Нажаль, ня гледзячы на добры, можна сказаць, багаты, ураджай картоплі, спэкулянты настолькі паднялі цану на яе, што проэкт уруханьня крахмальняу мусіу быць адложаны, і крахмальні на нейкі час прыпынены.

Бравары у нас не забаронены, але лік іх і выдача дазволау на іх агранічаны, пакуль больш-меньш выясьніцца палажэньне новых зборау.

Трэба адзначыць, што развіцьце і добрабыт роднага краю—Беларусі, залежыць, апроч апекі і льгот з боку ураду, ад працы грамадзянства краю і мусім мець надзею, што насяленьне тутэйшае усяго краю, каторае столькі перажыло і перацярпело за часау вайны—усе, як адзін чалавек, стане да працы, помнячы, што промысел і гандаль—гэта патрэба сучаснага мамэнту, вытвараючая багацьце народау, іх экономічнае і культурнае жыцьце!

Д. Штайнбок.

Політычные весткі.

Вялікія забастоукі у Амэрыцы.

Як паведамляюць з Нью-Іорку, забастоука горных рабнікау прыняла характар агульнай забастоукі. Сэнат хацеу замяніць рабочых салдатамі; салдаты котэгарычна адмовіліся. 10% фабрыкау зачынены дзеля браку вугольляу.

Становішча Дэнікіна.

З Масквы паведамляюць, што сярод бальшавіцкіх урадовых кругау чакаюць у хуткім часе падзеньня Дэнікіна. Паустаньні проці Дэнікіна вельмі пашыраюцца. Не хапае яму харчоу, бо сяляне спалілі усе збожжо. Дэнікін стварыу атрады наезьднікау, каторые гарцуюць па весках. Некаторые з гэткіх атрадау выразаны сялянамі.

Разгром Юдэніча.

З Гэльсінгфорса тэлеграфуюць, што к палуднева-захаду ад Петраграда армія Троцкага разьбівае астаткі арміі Юдэніча. Атрады чырвонай арміі маршыруюць на поуначы. Юдэніч, адступаючы з Гатчыны, спаліу увесь горад.

У Польшчы.

Плебісцытная праца.

Польскі урад пачау шырокую плебісцытную работу, назначаючы для аддзельных упрауленьняу спэцыяльных даглядчыкау па плебісцытным справам.

Польшча і расійская савецкая улада.

У ангельскай газэце „Дайлі Гэрольд“ надрукавана карэспондэнцыя з Варшавы, якая апавядае, што, пасьля дэклярацыяу Білінскага і Падэрэускага, самые ярые прыхільнікі вайны з Расіяй троху зьмянілі свой пагляд. Пры гэтым корэспондэнт даведываецца, што Чичэрын ад імя савецкай улады прапанавау Польшчы новые мірные умовы. Добра інформаваная асоба, якая перадала гэтую вестку корэспондэнту, запэуняла таксама, што ваенная соймавая камісія ужо назначыла суб-камісыю дзеле апрацаваньня мірных варункау, спадзяючыся пачаць мірные умовы з савецкай Расіяй.

Тавараабмен паміж Польшчай і Украінай.

Паміж Польшчай і Украінай пачауся тавараабмен. З абодвух бакоу пачауся вываз тавару, прадназначаных для абмену.

На Літве.

Пасядзэньне Тарыбы.

Першае пасядзэньне новай Літоуской Тарыбы, пасьля міністэрскага крызысу, як апісвае вілінская газэта „Тог“ адбылося 15-га Кастрычніка.

Першую прамову казау прэзыдэнт Сметона, паказываючы на цяжкі момант у краю, акружаным ворагамі.

Другую прамову казау старшыня Тарыбы, барон Шылінг, каторы вызначыу небясьпеку Літве з боку Польшчы, якая заняла Вільню і вядзе у Парыжу дыпляматычную барацьбу проці Літвы, вінавацячы Тарыбу у прыхільнасьці да немцау.

Пасьля гэтых прамовау чытау дэклярацыю новы прамьер.

Потым выступалі розные партыі Беларусы і жыды адазваліся солідарна да новага кабінэта, абяцаючы свае падтрыманьне.

На Украіне.

Зьнішчэньне украінскіх кніг.

Камісыяй з вядомым чарнасоценным А. Савенкай на чале злажаны спісак 113 назвау украінскіх кніг, якіе маюць быць конфіскованы і зьнішчаны.

Забарона набажэнства на украінскай мове.

У Кіеве у андрэеускую царкву убіуся акалодачны надзірацель і патрабавау ад старасты і сьвяшчэньніка надпіску у тым, што набажэнство ня будзе вясьціся на украінскай мове.

Надзірацель у гэтым выпадку выпауняу загад губэрнатора і распараджэньне мітрапаліта Антонія.

Маршал Фош і Украіна.

З Парыжу паведамляюць, што маршал Фош меу нараду з прадстаунікам Украіны на мірнай конфэрэнцыі гр. Тышкевічам на пытаньне аб украінскіх справах. Нарада мела досіць прыхільны для Украіны характар.

Протэст Украіны.

Увесь ангельскі друк, з вельмі спачуваючымі комэнтарыямі, перадае протэст украінскага міністэрства заграічных спрау па поваду варожых дзеяу Дэнікіна проці Украіны.

Паведамленьне украінскага штабу.

Атрады Дэнікіна спробавалі прабіцца наперад па лініі чыгункі Вапнярка—Жмерынка—Хрысьцінаука—Казацін. Бітвы, выкліканые гэтым наступам, ідуць далей.

Антонавае няшчасьце.

(Апавяданьне).

(Перадрук забаронены).

— Ай, татачка, гусак мяне за язык укусіу!

Хлопец уціраў сьлезы кулаком, ледва вымауляючы словы: відаць, добра яму гусак пашкодзіу. Бацька ня верыу.

— Ну, што ты брэшаш? Як-то можна?

— Ды не, сапрауды,—равеу хлопец;—я падышоу, язык высалапіу, пачау дражніцца, а ен і укусіу.

— Во, ліха яму,—сказау бацька, жалеючы сына, але не перастау сумлявацца.

— Ды як гэта ен мог укусіць за язык? Здаецца мне, што ты вымышляеш.

— Гы-ы-гы,—плакау сын,—а вы самі паспробуйце, калі ня верыце.

— Ну, ціха, ціха, дзетухна, во ужо мы дадзім гэтаму гусаку: будзе ен помніць, як кусацца за язык.

Цікава было Антону, як гэта птушка мела столькі розуму, каб ухапіць проста за язык, ды гэтак пакараць хлопца. Каб уціхамірыць сына, лег Антон на бервяно і пачау дражніцца з гусаком.

— Во, толькі ен падойдзе,—кажаць,—дык тагды ужо мы яму дадзім.

Ен і сам высунуу язык. Тым часам гусаку гэта камэдыя не спадабалася. Трохі-па трохі надышоу ен да бервяна, і ня усьпеу Антон схаваць свайго языка, як гусак моцна уляпіуся за язык, ледва яго ня вырвау.

Антон аж заплакау. Ен цяпер толькі паверыу свайму сыну, што ен ня брэшаць.

— Во, трасца яго матары,—вылаяуся Антон,—дык ен і запрауды можа чалавека за язык укусіць.

Ен пагнауся за гусаком, але ужо гэта ня трэба было: хлопец саусім супакоіуся і рагатау цераз сьлезы, бачучы, як бацька лаяуся ды ня мог ачухацца ад болю.

Гэто было ужо дауно, але цяпер успомнілося Антону. Калі-ж-то было? Колькі год прайшло з тых пор! Тагды сын быу хлопцам, а цяпер вырас, і яго узялі на вайну. Ужо шмат народу зьела вайна. Шмат было ахвяр вайны. Антон ахвяравау свайго сына. Адзін ен быу у бацькі і маткі і таго узялі. А цяпер, во, і немец быу недалека. Грымелі гарматы, як гром. Усе бліжэй ды бліжэй ен падходзіу. У весцы цэлы дзень быу гром і гул. Бывае ціха, а то калі як загрыміць, дык так і не перастае праз ноч.

Зажурыуся бацька па сваім сыне. Сапрауды, і жонка журбу наганяла на Антона.

— Ну, ча'ужо, ча? Завыла, як воук!—казау Антон.—Тута і так журба вялікая, а ты выеш, падбауляеш суму.

Жонка хліпала.

— Як-жа ня выць? Адзін сыночак, як перст, і таго узялі. А што, як забьюць? Што тагды будзе?—І яна горш усхліпавала ды прычытывала.

— Дужа ты стала плаксіва,—казау Антон,—во, вернецца, вайна сьціхне, тагды ня будзеш плакаць. Бог міласьцівы. Няужо-ж апошняга сына ня стане. Ня можа таго быць.

А у самога сумна на душы.

Дзе ужо жонцы сьцярпець. Яна горш сумуе ды прычытывае па сыне, як па нябошчыку.

— Ах, ты, мой сыночку! Дзе-ж ты цяпер застауся? Ці я-ж цябе не радзіла? Ці я-ж цябе хлебам не карміла? Ці я-ж цябе малаком не паіла? Сама ня ела ды табе апошняе аддавала.

— Ізноу завыла, цьфу!—пляваўся Антон, выходзіу з хаты ды курыу махорку.

II.

Раз прышоу салдат у веску з места і сказау, што іх сын цяпер праездам у месьце пражывае, і пісульку перадау. Матка паехала. Пабачыла сына. Тагды і Антон захацеу пабачыцца з сынам, ды яшчэ і другіе справы былі у яго у месьце.

Паехау ен, але сына не застау: з эшалонам сын некуды далека паехау.

Мяркае сэрцо было у Антона. Сумна стало яму на душы. Успомніу ен, як і у яго быу бацька колісь і матка, ды дауно памерлі. І партрэта ніякага у Антона няма ні бацькі ні маткі. У арандатара Антон бачыу раз партрэт яго бацькі і дзівіуся яму.

Памысьліу Антон цяпер:

— А што, каб у мяне быу партрэт майго бацькі, як жывы, вісеу-бы на сьцяне.

Прышла яму у галаву цікавая думка. Тута у месьце жыу яго знаемы „жывапісец і маляр“, як значылося на вывесцы. Ен купляу у Антона і бульбу, і муку, і сало. Ці не напіша ен партрэта Антонавага бацькі?

Так памысьліушы, Антон зьвярнууся к гэтаму „жывапісцу і маляру“ і пачау яго прасіць:

— Ну, паночку, напішэце мне партрэт майго бацькі нябошчыка. Няхай ен, як жывы, у мяне у хаце будзе вісець.

— Як-жа я табе напішу, брацiку мой,—зьдзівіуся жывапісец:—каб ен быу жыу, дык я-б яго і сьпісау з натуры, а так ніяк ня можна.

Антон усьміхнууся.

— Ну, як-жа ня можна? На то-ж вы вучоны чалавек. Напішэце, паночку—ізноу пачау прасіць Антон.

— Ды я-ж яго ня бачыу ніколі, я-ж ня ведаю, які ен быу.

Школьная справа.

1) „Новая пэдагогіка“.

У Беларускую Школьную Раду Меншчыны паступіла 4-XI гэтакая заява:

„Я, настаунік Пяржарскай школы, Ракауская воласьці, Менскага павету, К. Сеуба, зьвяртуюся 3-XI. 1919 г. з пратаколам ад сходу бацькоу вучняу маей школы да школьнага інспэктара Менскага павету з просьбай дазволіць адчыніць маю школу, як беларускую, згодна з воляй бацькоу.

Інспэктар запатрабавау ад мяне знаньня польскай мовы, увода польскага лемэнтара у першае аддзяленьне польскі і па 6 лекцыяу польскай мовы на тыдзень у кожным аддзяленьні.

Экзаменавау мяне папольску. Мае знаньне польскай мовы яго не задаволіло, і інспэктар адмовіуся адчыніць беларускую школу да тэй пары, покі я не навучуся польскай мовы ці не знайду іншага настаўніка, які выкладау-бы у гэтай школе польскую мову. Настаунік К. Сеуба“.

2) „Старая пэдагогіка“.

Беларуская школьная Рада Меншчыны паслала у школьны інспэктарыят Менскага округу гэтакую „навуку“:

„Навука у школах, пачынаючы з элемэнтарнай, павінна ісьці і праводзіцца концэнтрамі, кожны концэнтр павялічвае знаньне вучняу і углыбляе раней усвоенае (пазнаньне). Пачынаючы ад меньшага, ідуць дзеці да большага, ад лёгкага—да больш цяжкага, ад блізкага да далекага. Гэтага вымагае пэдагогіка.

Калі гэтае вымаганьне агульнай пэдагогікі дапасаваць да працы ва усіх школах Меншчыны, то павінна быць вось што:

1) У польскіх, жыдоускіх і расійскіх школах усіх тыпау павінна выкладацца, як абавязковы прадмет, мова беларуская, як мова людназсьці, пераважаючай сваім лікам іншые нацыянальнасьці.

2) У польскіх, жыдоускіх і расійскіх школах па абшарах Меншчыны павінна выкладацца Гісторыя Беларусі, як гісторыя таго народу, сярод якога жывуць гэтые нацыянальнасьці.

3) У польскіх, жыдоускіх і расійскіх школах Меншчыны павінна выкладацца (побач з фізычнай) географія Беларусі перш, чым пераходзіць да выкладаньня географіі іншых краеу.

Пропануючы вышэй падагае, як маючае падставы цалкам пэдагогічные, Беларуская школьная рада Меншчыны просіць пана школьнага інспэктара Меншчыны 1) зрабіць належнае аб гэтым распараджэньне падлеглым Вам інспэктарам і школам і 2) не адмовіцца паведаміць аб такім распараджэньні Беларускую Школьную Раду Меншчыны“.

3) „Слово і дзело“.

З Крайскай воласьці, Вілейскага павету пішуць: „Зноу нашых цемных вясковых людзей сказіцілі за шыю і робяць з імі, што хочуць. Раней парабалялі на расейцау, а цяпер сталі вярнуць на палякоу.

Нядау на і Валькоўчах нашае воласьці адбыуся сход старастоу, на старшыню і пана. Быу, разумеецца, і ксендз. Што яны там гаварылі,—ня варта пісаць, але калі запыталіся кірауніка сходу у сялян, якую яны хочуць школу—польска-беларускую, ці польска-расійскую, то сяляне закрычалі, што ім ня трэба польска-беларускай, а хочуць яны польска-расійскай. Занесьлі гэта у пратакол і выбралі гміную школьную раду, у каторую увайшлі: ксендз, пяць паноу, два настаунікі-антыбеларусы і 7 старост.

Вынікае пытаньне: чаму сяляне адкінулі беларускую школу? Перад гэтым сходам быу папярэдні сход, на каторым было даведзено, як двойчы два чатыры, што ніякіх беларусау на сьвеце няма, есьць Польшча і Расія.

А сяляне Крайскай воласьці любяць свае роднае і свае мовы сапромніца і выракацца ня будуць. Крайскі абывацель глядзіць на беларускую кніжку, як на непіта свае, яму зразумелае і дарагое. Тут ставіліся беларускіе вячоркі з чытаньнем беларускіх кніжак і з сьпевамі беларускіх песьняу, Сяляне заусюды спагадліва слухалі і любілі, калі іх дзеці чыталі пабеларуску.

А чаму-ж гэта цяпер, калі, здаецца, есьць магчымасьць гадаваць дзяцей пабеларуску, сяляне адказаліся ад роднай мовы? Тут есьць нешта, што зачапіла „словам і дзелам“. Ратуйце родную школу!“

Падау **Я. Ксяневіч.**

У Радзе Б. Н. Р.

Прыезд радных.

Сягодня прыехалі радные з Віленшчыны і Гродзеншчыны: Ластоускі, Кахановіч, Ждановіч і інш.

Ліст Вайсковай Камісіі.

На імя маршалка Рады Б. Н. Республікі ад дэлегацыі Беларускай Вайсковай Камісіі адтрыман ліст гэтакага зьместу: „У вялікі дзень адкрыцьця сэсіі Рады Б. Н. Р. дэлегацыя Беларускай Вайсковай Камісіі шлець праз цябе, пане Маршалку, свае гарачае прывітаньне прадстауніком Беларускага Народу, якіе сабраліся для працы у найважнейшые у нашай маладой дзяржауна і гадзіны.

Мы упауняем, што маладая Беларуская армія, якая нараджаецца у гэты час, будзе моцнай падвалінай адбудаваньня нашай дзяржавы, калі запатрабуюць таго варункі, аддасьць свае жыцьце за вольную, незалежную і непадзельную Беларусь.

Мы прыняты вялікай жальбай, што вялікая адказнасьць даручана нам справы не пазваляе нам быць на адкрыцьці гістарычнай сэсіі Рады.

Палкоунік Канапацкі, Аусянік, Кушэль, Фохт.

МЕНСКАЕ ЖЫЦЬЦЕ.

Выбары у мястовую раду.

Кандыдацкіе сьпіскі ужо злажаны некаторымі групамі і сягоньня-заутра будуць пададзены.

Жыдоускі злучаны сьпісак ужо злажаны і пададзены. З пачатку ідуць сьіяністы, далей мясцовые грамадзкіе дзеячы, якіе далучаюцца да народнай партыі, есьць і ортадоксы. Першымі па сьпіску ідуць Хургін, Вэргер, Каплан, Бэйленсон, Гуравіч і інш.

Рускіх сьпіскау мажліва што будзе два: У. т. з. дэмократычны сьпісак унесены п. п. Бохан, Самойла, Мініч, Каплун і інш. Расійскі с.-р. сьпісак будзе мець 9—10 кандыдатау.

Польскіх сьпіскау будзе два: адзін агульны, куды увойдуць старые дзеячы менскіх дум: Сьвенціцкі, Корзон, Доунар-Запольскі, Амбрашкевіч і інш. і п. п. с. сьпісак.

Удзел у выбарах, як думаюць, маюць прыймаць 40—50% выбарчыкау. Па пададзеным на разгляд сьпіскам і скаргам аб неунясеньні у сьпіскі, каторых было вельмі мало, вынікае тое, што у шырокіх кругах грамадзянства поуная незацікауленнасьць. Насяленьне акраін, рабочые масы дадуць вельмі малы працэнт выбаршчыкау.

Болей організаваны мясцовае польскае грамадзянство і гандлевые і інтэлігэнцкіе элементы жыдоускага насяленьня. Расійскіе сьпіскі маюць надзею мець шмат галасоу сярод чыноунікау і чыгуначнікау.

У Беларускай Вайсковай камісіі пачалася рэгістрацыя, апрача розных іншых, і унтэрафіцэрау беларусау.

На карысьць бедных студэнтау менскіх мэдыцынскіх курсау заутра, 14-га лістапада, адбудзецца у маякнальнай шляхецкага дому канцэрт. Трэба спадзявацца на водклік сярод грамадзянства.

Распрадажа інвэнтара і сельска-гаспадарскага меньня па маентках ідзець далей. Многіе паны, якіе толькі нядауна вярнуліся, замест таго, каб пачаць адбудову свеей гаспадаркі, прадаюць астаткі інвэнтара і здаюць маенткі у арэнду. Сяляне ахвотна купляюць інвэнтар і бяруць у арэнду панскую зямлю, часам плацючы вялікіе грошы.

Амэрыканскі лой ужо у коопэратывах не прадаецца. Прыватна ен ужо прадаецца па 20—25 руб. фунт. Гэты лой быу вялікай падпорай для бедных.

— Ну, ведама які і стары, сівы, з лысінай, з барадой,—ведама мужык. Напішэце, паночку, а я вам ужо бульбы, ці чаго захочаце, прывязу.

— Ну, добра,—кажаць жывапісец,—я ужо табе напішу. Дык, кажам, сівы быу твой бацька?

— Але, паночку, сівы.

— І з лысінай?

— Але, і з лысінай. Добрая была лысіна. Толькі па крэйох былі валасы.

— Ага, а якіе-ж у яго былі вочы?

— Ну, ведама, вочы. Ен сьляпы ня быу. Трохі падслепават быу, але бачыу да сьмерці.

— Так,—кажа жывапісец,—а барада якая была?

— Ведама і барада была, кажу паночку, і вусы,—усе, як сьледавала было.

— Ну, добра, дык я ужо напішу цартрэт, а толькі вы мне ужо бульбы прывязеце.

Яны угаварыліся і пра бульбу і пра тое, што партрэт будзе саусім гатовы цераз два дні.

Праз гэты час і прыехау Антон па партрэт ды прывез бульбу.

Прышоу да жывапісца.

— Ну, як, паночку, партрэт майго бацькі?

— Партрэт гатоу,—кажа жывапісец,—ось пабачыце. Калі спадабае, дык і бярэце.

Ен прынес патрэт.

— Гэта я напісау масьленымі хварбамі.

Ен паставіу патрэт на падстауку.

Антон доуга разглядау гэты патрэт. Ен, запрауды, убачыу мужыка некага і з барадою, і з вусамі, і з лысінай, але дужа худога.

У Антона і у мысьлі ня было сумлявацца, што гэта не напэуна партрэт яго бацькі. Ен бачыу перед сабою бацьку, а што ен яго не прызнавау, дык віною таму было тое, што ен запомніу, які быу яго бацька.

Так ен мысьліу,ківау галавою і з вялікаю жалью казау, разглядаучы партрэт:

— Але і зьмяніуся-ж ты, але-ж і пахудау. Ці жарты гэта? Каб мне сказалі, што гэта мой родны бацька, дык-бы я і ня прызнау цябе! Ды й ня дзіво, колькі год прайшло, як мы ня бачыліся.

Асьцярожна художнік закруціу партрэт у паперу і перадау яго Антону, а астаушыся адзін, ен аж рукі пацер ад радасьці, ды у душы пасьмяяуся над сваім заказчыкам.

III.

Ня дужа шмат тыдняу прайшло, а немец тым часам наступау. Даждауся Антон з жонкай і таго, што яго веска апынулася пад абстрэлам. Тут з Антонам прыдарылося няшчасьце. Ня мог ен вытрымаць груку гармат, сядзеу, як каменны ды нічога не разумеу. Тагды пабег з хаты. Жонка пабегла за ім, клікала яго, а ен усе бег ды бег, усе далей і далей. Калі ен быу каля ракі, разарвауся знарад, узрушыу зямлю і закапау Антона зямлею. Зьбегліся людзі на крык Антонавай жонкі. Адкапалі Антона хутка, бо няглыбока засыпала яго зямлей.

Як прышоу Антон да памяці, дык усе убачылі, што з ім нешта некае зрабілося. Сядзеу ен на зямлі і нікога, як быццым ня бачыу.

Жонка да яго:

— Антоська! Што з табою?

Антон глядзіць і вачмі дзіка паводзіць.

— Антоська! Радзімы! Ну, ты ж паглядзі на мяне. Гэта я, Параска, твоя жонка. Ну, пойдзем да хаты.

Глядзіць, як акамянелы.

Спужалася жонка і загаласіла, прычытываючы:

— А, Божа-ж мой, Божанька! А Антонічка-ж мой, Антонічка! А што ж гэта з табой зрабілася?

Антон усьміхнууся, шаптау нешта сам сабе ды дзіка глядзеу па баках.

Крыкнула на увесь голас Параска, затраслася уся і, як падкошаная, звалілась на зямлю.

Антон нічога не сказау, толька дзіка зарагатау.

Усе пазналі, што ен розум загубіу. Жонку адлілі вадой. Павялі яе да хаты. Крычала ды галасіла.

Немцау адагналі адтуль, і яны ня былі у той весцы. Антон астауся бяз розуму. Лячылі яго ды ня вылячылі. Дактары прызналі у яго слабае памяшацельство.

Што сказаць яшчэ?

Жонка скора памерла, казалі, ад гора, калі пачула пра сьмерць роднага сына, што памер ад раны.

Антона узялі у манастыр. Ен—нічога, працуець батраком, але саусім бяз розуму зрабіуся. Во, нясець вядро; вынес, паставіу ды глядзіць на вялікі будынак манастырскі, на той верхні этаж, што настаяцель жыве. Глядзіць, як дурны на вакно настаяцелевай кватэры, а вакно адчынено.

— Чаго ты нешта углядзеуся?—пытае манах, убачыушы Антона.

Тагды Антон пачынае на усю моць крычаць:

— Сала мне, сала! Дайце мне сала!

— Чаго ты—крычыш?—адзываюць яго.

— Гы-гы, усьміхаецца Антон, ды яшчэ горш начынае крычаць:

— Сала мне! Сала!

І ніхто ня ведае, чаго ен крычыць пра сало. Ці мо ен галодны, ці можа яму сала не давалі. Вядома чалавек загубіу розум, дык і крычыць тое, што яму у галаву прыдзе.

Так судзяць пра Антона і лічаць яго за дурня; і ніхто ня ведае, чаму ен стау такім, бо і сам Антон ніколі і нікому пра свае горо не кажаць і ня можа казаць.

В. Бруевіч.

2 лістапада 1919 году.

Харчы з Познані—з Гнезна і Торна прыбываюць гэтымі днямі у Менск у ліку 10 вагонау з бульбай моркаую і бручкай. З прычын браку крытых вагонау, агароднiны адпраулены у пляцформах і зьмерзьлі.

Цукер і гарбата закупленые у вялікім ліку харчовым аддзелам магістрату (7 вагонау цукру і два гарбаты) у хуткім часе прыбудуць у Менск для раздачы па картачках праз коопэратывы.

Манаполію на сахарын у Менскім округу, дзеля барацьбы з гэтай спэкуляцыяй, проэктуецца увесьці у пачатку сьнежня.

Газа, дзег ць, свечкі і інш. прыбываюць з Варшавы па адрасу Цэнтрабелсаюзу 20-га лістапада для раздачы вясковым коопэратывам.

У Мянальных канторах, ня гледзячы на прыказы улады, польскіе маркі цэняцца па ніжэйшаму курсу: за 100 польскіх марак—92 руб. царскімі.

Паміж іншымі:
за 100 „кер".—11 руб. „цар."
за 250 „дум."—87 руб. „цар."

У безработных чыгуншчыкау у нядзелю, 16-га лістапада, ад 1-гадзіне у дзень адбудзецца агульны сход дзеле разляду бягучых пытаньняу.

Глаунае пытаньне—адносіны да выбарау у мястовую раду: ці выступаць з адзельным сьпіскам ці не? Есьць розные пагляды.

Організацыйны сход новага польскага фінансавага т-ва, каторы стварыуся страньнем начальніка округу, адбудзецца сягодня 13 га лістапада.

У організацыі т-ва прыймаець удзел групы мясцовых і пазнанскіх буйных земляуласьнікоу і прамысьнікоу разам з казною.

Асноуны капітал—25,000,000 р.

Грабежствы і напады на вуліцах да гэтага часу ня спыняюцца. Штадня падаюць у цыркулы заявы аб розных налетах, грабежствах і свавольных рэквізыцыях. Некаторые бандыты „работаюць" пад відам салдатау. Яны нібы-то робяць рэвізыі, забіраючы пры гэтым усе, што ім падабаецца, часам зьдзекуючыся над сваімі ахвярамі або вядуць іх па вуліцах места і затым адпускаюць.

У апошні час крымінальнай паліцыяй затрыманы рад відных праступнікау.

Вулічная страляніна. 9-га лістапада на Івачаускай вуліцы ішла пані Е. Кіркевіч. На рагу гэтай вул. і Сьлесарнай яна была ранена у сьпіну выстралам, якіе цяпер уночы чуюцца вельмі часта. Паню Кіркевіч забралі у жыдоускі шпіталь па вул. Францішканскай.

Пазнаньне роднага краю.

Возеро Сяргеевічы.

Пpаточнае возеро Сяргеевічы, маючае вярсты тры у шырыню і вярсты тры з палавінаю у даужыню, ляжыць на паудгева-заходняй частцы Ігуменскага павету. Круглае, з мала зрэзанымі берагамі, яно мае на пауночнай старане сваей затоку. З заходу у возеро бяжыць вузенькая рачулка Несьвяча і некольні малых канау. Несьвяча у верхней сваей частцы цячэ па узгоры і шыбка бягучая вада яе нясе з сабой у возеро масы пяску, ілу і інш. Усе гэта тут-жа, каля заходняго берагу, асядае на працягу каля сарака сажон ад берагу і спахваля робіць з яго балото, якое зарастае балотнаю расьлінаю, робіцца зыбкім берагам, а з часам і добрай сенажацью. Новыя і інш. рэчы прынесеные Несьвячай зноу асядаюць каля берага і зноу адбіраюць у возера якую частку яго.

Але возеро падмывае усходні пяшчаны бераг і такім парадкам адходзіць на усход, хаця усеж-такі зарастаньне заходняга берагу ідзе скарэй і возеро у далекай будучыне зарасьце.

З паудневага берага возера выцякае нівялікая рэчка, якая у вярсьце ад возера, павярнуушы на усход, раздваяецца, прабегае так верст пяць, зноу злучаецца і упадае у Птіч.

Рыбы у возеры іншымі гадамі вельмі многа, якая находзіць сюды з Птічы Пры рацыянальнай пастаноуцы рыбнай гаспадаркі, возеро давало-б вялікі даход.

Прафэсіанальных рыбаловау вельмі мала, ды многа і не магло быць, бо возеро належыло прыватнай асобе, а у пасьледніе часы сяляне, маючые у рыбалоустве пабочны даход, і самі рыбаловы не змаглі без помачы са стараны завесьці добрую гаспадарку і павялічыць лік людзей, карыстаючых з возера.

На захад ад возера разляглiся, хаця і балоцістые, але усе-такі даючые многа добраго сена сенажаці, аж да вялікага лесу—старыне. А на усход і паудзен расьцілаецца хваевы лес і паля.

Нідалек ад возера на паудневы захад выступаюць адкладаньня: Сілlурыйскай сыстэмы, Палеозыбской эры—глауконітавые вапны, дзе і істнуюць вапельні.

Самы багаты бераг харaством паудневы.

М. Віхр.

Рэдактар-выдавец
Ядв. ЛУЦЭВІЧ.

Друкарня Інвалідау, Менск.